

Ott hagyván a feleségemet, bementem a szesszióba. Tele volt az a sok néppel. Hallom, hogy Kossuth Lajos, ki most orgánuma a neheztelőknek, mótiót teve, hogy a más Vgyék jó követeinek küldessék köszönő adressz; ezt toldította Matolay, ki ma igen szépen perorált (úgy mondják) — Újházy Lajos²¹ toldította, belészakadt a dikcióba. — B. Wécsey ezt nem látta jónak. Nagy Lázár²² is a Kossuth felén perorált, s így meghatározottatott, hogy írjanak a Megyéknek, péld. Comáromy²³ miatt Abaújnak. Ez mind azért, hogy Vaynak adjanak dőfést. — Ez a történet a Főnótáriusnak kedvetlenségeket fog szülni, s még nem kalkulálhatni ki, hogy ki veszt. Szirmay Antal egekig magasztaltatik, s csak azért, hogy Vayt bántásák általa. Szirmay azt valóban érdemli is. De a rosszak a jót is mellékes tekintetekből akarják.

Egy rész, s ezek közt vagyok én is, azt óhajtja, hogy a talán márciusban tartandó restauráción Szögyéni²⁴ és Dókus legyen Visp. — mások, hogy Géresy Antal és Fáy Fer. Ez nem rossz, de hát azt érdemlé-e Szögy. és D. L.? Ez igazságtalanság. Azonban minden a Főispánytól függ; mert akit nem kandidál, meg nem választják. — Én az Urat mindenről tudósítom. De az Úr csinálja, hogy a könyveket Hutka Úr²⁵ által vegyem, s első postával tudósítson, hogy azok hol vannak.

Pintér Ferenc Legenyén,²⁶ Pandák László Lasztócon, Nemes Ungvári Visp. megholtak.

Nagy Ádám (aki igen terhesen beteg) és Stépán László ma jubiláltattak sz(olga)biráknak.²⁷

Közi: Gálos Rezső

ARANY CSONKÁN ISMERT „EGYETLEN EPISTOLÁJÁNAK“ TELJES VÁLTOZATA

Arany János író-barátaival való levelezését fia, Arany László rendezte sajtó alá. A kiadáshoz írt bevezetésben az egész gyűjteményből kiemeli a Szemere Pálhoz írt levél fontosságát.

Szemere Pál Arany *Reményem* című verséről 1860-ban „elmékedést“ írt, és azt levél alakjában megküldte a költőnek. Arany László szerint atyjának az erre válaszul szánt levele

tárgyánúl és stíljénél fogva az egész gyűjteményből kiválik... úgy látszik, hasonló modorban akart válaszolni reá; ez lett volna talán az egyetlen „epistola“, (kiemelés tőlem. V. O. A.) amit életében írt. De nem tudom befejezte és elküldötte-e?“

Közi, hogy a levelet korestette a Szemere-tárban, de nem akadt nyomára. Az a töredék, amelyet kiad, a költő saját kéziratái között volt; nem fogalmazvány, hanem mint elküldésre szánt, de félben maradt levél. Hogy ilyen alakban, vagy talán módosítva eljutott-e a címzetthez, erre Arany László nem tud választ adni.

A feleletet magának Aranynek a kézírata adja meg. A Ráday-könyvtárban bulkkantam rá a „Szemere-Tár s egyéb iratok“ csoportjában, XI/19. jelzet alatt. Arany az eddig csonkának ismert episztolát bővítéssel, módosításokkal és befejezéssel ellátva juttatta el a címzetthez.

²¹ Zempléni nemes; közelebbit nem tudok róla.

²² Nagy Lázár „Zemplén ismertebb nemesei közül való.“ (Kazinczy lev. 21 : 745.) — A megyegyűléseken gyakran szerepelt. (L. u. o. 20 : 8. l.)

²³ Comáromy István 1829 óta Abaúj vármegye első alispánja és a vármegye követe, bátor szókimondása és ellenzéki magatartása miatt népszerű politikus.

²⁴ Szögyény Ferenc lett a vármegye másodalispánja.

²⁵ Vay Miklós titkára.

²⁶ Nem tudok róla közelebbit.

²⁷ V. ö. még *Lev. 21 : 457. és 459. l.*

Annak is magyarázatát tudjuk adni, hogy Arany László miért kerestette hiába ezt a levelet. A töredékes levélnek az Akadémia kéziratárában lévő példánya mellett található Baráth Ferencnek Arany Lászlóhoz intézett válasza, ebben olvashatjuk:

A kérdéses levélnek utánanéztam a Szemere-könyvtárban, de eredménytelenül. Szemerének összes levelezését az ú. n. Szemere-tár 17 kötete foglalja magában, s ezek közül az utolsó az 1840-től 1860-ig terjedő részt. Ennek minden lapját átnéztem, de a keresett dolgot ott nem találtam.

Nem találta, mert a levél nem magában a „Szemere-Tárban“, hanem külön csomagban, az „egyéb iratok“ között volt.

A csonka és teljes levelet ugyanolyan méretű és minőségű levélpapírosra írta Arany: csontszínű, 18 × 23 cm méretűre kettehajtott ív lapjaira. A csonka levelet a 4. lapon hagyta félbe, az elküldött példányt a 3. lap alján fejezte be. A töredék keletkezés nélküli; a megtalált, befejezett levél Nagykorörsön kelt, 1860. április 14-én.

Az eredetileg is elküldésre szántnak látszó, csonkán maradt levelet bizonyára azért hagyta abba a költő, mert lényegesen változtatni kívánt rajta: az első fogalmazvány egyes részeit kihagyja az elküldött levélből, másokat betold vagy teljesen másként fogalmaz meg. Egészben véve tömörebb, világosabb a teljes a töredéknél. A csonkából hiányzó befejezés végül kerek egészé teszi e kis irodalmi művet. (Arany lev. II. 146. lap.) Legerősebben átdolgozta Arany levelének azt a részét, amelyben magát a „Reményem“ c. költeményt magyarázza. A csonka változat még csak a „való“-ról beszél; az elküldött már tiltakozva módosítja: ami elől menekülni akar, az nem a „reál általában“, — s az eszményi világba sem azért vágyik, „mert általában költőnek ott a helye“. Ily módon a magyarázat közelebbhozza Arany e költeményét a szabadságharc utáni évek politikai talajához, és egy apró, de értékes vonással gyarapítja Arany realizmusára vonatkozó tudásunkat.

Közöljük a levélnek ezt a kiadott változattól leginkább eltérő bekezdését:

Ami már a „Reményt“ illeti, ennek genesisé körülbelül így van. 1850-ben készült az, nem sokkal a nagy, országos catastropha után. Egyéni helyzetem is csüggesztő vala. E kettő — hazafiúi és egyéni-helyzet a való, melytől menekülni óhajtok, tehát nem csupán a real általában, s nemcsak azért vágyok eszményi világba, mert általában a költőnek ott a helye, hanem mert ez álmadozás felejteti a valót. enyhíti annak szenvedéseit. Nem is remény, t. i. jobb n a k reménye az, mi tengerre hajt: mindegy, ha j o b b h a r o s s z a b b talál is, csakhogy itt a veszély még bizonytalan. — Ezért a kis hajó is — mely synonym az alábbi csónakkal — nem azért van megfosztva árbóc- és kormánytól, hogy a valóhoz kevésbé hasonlítson, hanem, mert az a r e m é n y, melyről énekek, nem sokkal több a k é t s é g b e e s é s n é l. Így a költemény egyénibb színű, mint Kegyed magyarázata szerint, mely mindent eszményit, de tartoztam az igazságnak e vallomással.

Közlő: Vértes O. Augusztá.

JUHÁSZ GYULA, MINT AZ 1919-ES SZEGEDI SZÍNHÁZI DIREKTÓRIUM IGAZGATÓJA

A polgári irodalomtörténet és kritika Juhász Gyulát hallgatag, magabazárkózott költőnek ábrázolta, aki kívüláll a világ dolgain, elzárkózik a társadalom problémáitól, csak a költészet szépségeinek él, az „élet fájdalmaiért“ mintegy a versben keresve vigasztalást. Juhász Gyula életének második felében, a Horthy-reakció éveiben, amikor a 19-es forradalom idején tanúsított magatartása miatt nem helyezték vissza tanári állásába, valóban jelentkeztek nála a búskomorság, a magabazárkózottság tünetei. Fiatalkori éveiben sem volt hangoskodó, kerülte a nyilvánosságot, nem könnyen és nem szívesen barátkozott. De a 19-es győztes forradalom lendülete felszabadította, kiszabadította magányából, és a politikai cselekvés nyílt porondjára lépett.

Mint az akkori szegedi Délmagyarország munkatársa a harcos politikai cikkek, vezércikkek egész sorát írta a proletariátus ügye mellett. A székesfehérvári ellenforradalmi szervezkedés leleplezése alkalmával „Vendége“ cím-